

OBJAŚNIAĆ (131) *vb impf*

o oraz drugie a jasne; -jaś- (109), -jaś- (22); -jaś- *GórnDworz, RejPosWstaw, ModrzBazBud, GórnRozm, WysKaz, PaxLiz*; -jaś- : -jaś- *RejAp (2:4), RejPos (9:9), RejZwierc (2:1), NiemObr (1:1), LatHar (1:1)*.

inf objaśniać (16). *◇ praes 1 sg* objaśnię (18). *◇ 2 sg* objaśniesz (1). *◇ 3 sg* objaśni (16). *◇ 1 pl* objaśniemy (31). *◇ 3 pl* objaśniają (9). *◇ praet 3 sg m* objaśnił (1). *◇ 3 pl m pers* objaśniali (2). *subst* objaśniały (1). *◇ fut 2 sg m* będziesz objaśnił (1). *◇ con 1 sg m* bych objaśnił (1). *◇ 3 sg m* by objaśnił (2). *f* by objaśniała (1). *n* by objaśniało (2). *◇ 3 pl m pers* by objaśniali (1). *◇ part praes act* objaśniając (28).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVIII w.

1. *Oświecać, rozjaśniać światłem; illuminare Vulg, Calep, Cn; serenare Mącz, Calep; clarare, clarificare Calep, Cn; radiare Mącz [w tym: kogo, co (19)] (26) : Sereno, Oświecam/ obyśniam Mącz 386b, 345a, 409d; Illumino – Oswiecām, obiasniam. Calep 505a, 203b [2 r.], 971b.*

Fraza: »jako słońce świat objaśnia objaśnić« (1): [*Pan twój*] iako słońce świat objaśnia/ thak objaśni w tobie wizytki i sprawy y poštěpki twoie. *RejAp 34*.

Zwroty: »dzień objaśniać« (1): ku rozkoŝy ludzkiej uczynił oŝobliwe światłości słońce aby dzień ludzkiem objaśnił *RejPs 203*.

»jasnością objaśniać« (1): radio, Oswiecām/ promieniem a yśnością obyśniam. *Mącz 345a*.

*Przen [kogo, co] (16) : RejAp AA5; Pociehá piękna iako Pan [czyniąc cuda] objaśnić raczy początki wiary nález *RejPos 241v marg, A3; RejZwierc 210v*.*

objaśniać kim [= przez kogo] (1): piśmá powiediá/ iż Pan wybiera wierne swoje s pośzrodku niewiernych/ aby imi objaśnił świętą chwałę swoją *RejPos 323*.

objaśniać w kim (4): Iuż sie ochotniey stáray/ iuż pilnie szukay iakoby to święte Boŝtwo ciebie y wŝytki i sprawy twoie Pánu Bogu ku czci i sprawowało a w tobie objaśnił. *RejPos 142, 70v, 273v, 286v*.

W przeciwstawieniu: »zaciemnić ... objaśniać« (1): Ieŝczefz nye wyerzyŝ iż to są rzeczy dobre y święte? ktore z stáradawna w koŝcyele krzeŝciyáńŝkim trwały [...] a nye zaciemnyá/ ale owŝem bárzyey obyśnyá y rozŝláyá chwałę Bożá *KromRozm I P2*.

W połączeniu szeregowym (1): imię swoje święte także w nas nędznikoch Twoich święcić/ okazać/ a objaśnić raczył. *RejPos 273v*.

W charakterystycznych połączeniach: objaśniać chwałę, imię (2), naukę, początki wiary, sprawy; objaśniać lepiej, więcej; objaśniać w nędznikach, przed narody.

Szeregi: »oświecać a objaśniać« (1): naukę oświecam iako światanie/ a objaśniam ją [*doctrinam quasi antelucanum illumino*] na długi czas. *BudBib Eccli 24/38[32]*.

»objaśniać i rozŝlawać« (1): *KromRozm I P2 cf W przeciwstawieniu*.

»objaśniać i wyŝlawać« (1): aby [św. Maciej] także iako y ini zwolennicy święci jego/ noŝił a objaśnił w sobie/ i wyŝlawał przed wŝytkimi narody światá tego/ święte imię jego. *RejPos 286v*.

»wyŝwiadszać, objaśniać« (1): Ale gdzie ku tey kwitnącej wiary przypadną owoce dobre/ ty ją łamy wyŝwiadszaiá/ ty ją łamy objaśniam *RejAp 173v*.

a) *Oświecać, pouczać* [kogo, co] (4) : Miłofyerdzyeństwá Pańfkye nyech Páná wyznáya/ Cudá co fyny ludzkye zówzdy obyásnyáya *LubPs* Y5.

objasniać co komu (1): *RejZwierc* 198 cf »objasniać rozum«.

objasniać ku czemu (1): [tłuszczę] wołali głofy wielkiemi/ iż ten iuż wżytko dobrze czyni/ iuż otwarza słuchy ludzkie/ y ięzyki ich obiafnia ku vznaniu y ku wyflawianiu prawdy y możności fwoiey. *RejPos* 203.

Zwrot: »objasniać rozum« (1): A profto wierzącym zówzdy obiecał obiafniać y rozumy y táiemnice fwoie. *RejZwierc* 198.

Szereg: »objasniać a oświecać« (1): then Pan nász nam świecić á nas miłosciwie obiafniać á oświecać raczy. *RejPos* 337v.

2. *Czynić zrozumiałym, wyjaśniać, usuwać wątpliwości, komentować, interpretować; illustrare* *Modrz, Cn; dilucidare, explicare Calep; explanare Mącz; elucidare JanStat; afferre a. dare lumen Cn* [w tym: co (38)] (46) : *KromRozm III* C4 marg; *WujJud* 174; Nákłonił (fyn Boży) niebá y zftąpił: to ieft (iáko obiafnia Paweł s.) wyproźnił ábo vchylił y poniżył Boftwá fwego *CzechEp* 161, 149, 216, 355, 417; *NiemObr* 35; *Explico* - Rozwiąm, rozcżagam, rozkładam. Wikładam, obiasniám. *Calep* 394b, 324b, 395a; Co obiafniając Chryzofom S. tak piŕze: Pan Chrifus ieft nawyższy Biłkup nász *WujNT* 287; *SkarKaz* 276a.

objasniać komu (5): *SarnUzn* F8v; *RejAp* 86v; *RejPos* 189; A tak cię ku temu więcey przywoźzić niechcę: ábyś mi tę rzecz iefzcze więcey obiafniać miał. *CzechRozm* 251v; *WujNT* 790.

objasniać przez kogo (1): y Moizefzowi włáfná ręká fwoiá nápiŕaná podał the świętá á chwálebná fwiátłość/ á to ofwiecenie fwoie/ ſzyroce iá przez Proroki obiafniając *RejPos* 338.

objasniać kim [= przez kogo] (1): *RejPos* 192 cf »obłędliwości objasniać«.

objasniać czym (2): A iż to prawdá ieft/ iż Papieź ma tę ſtolicę od ſzátaná/ tym tego dowoźę y tym to obiafniam: iż to w Hiſtoryách widzę *CzechEp* 423; *LatHar* 381.

objasniać w kim (3): A ktemu [znalezieniu i poznaniu Pana] iefzcze gdy bęźdye świętá łáłká á miłofierdzye iego/ iż to święte poznanie fwoie bęźdye w nas tym ſzyrzey obiafniać y ofwiecać raczył. *RejPos* 273v, 192, 230.

Ze zdaniem dopełnieniowym [z zapowiednikiem i odpowiednikiem: to (2); iż, co] (2): *ModrzBaz* 1; Obiafniając to co S. Doktorowie y oycowie mowią: iż od oycá przez ſyná Duch S. pochodzi *SkarJedn* 271.

W przeciwstawieniach: »grubo wyłóżyć, zatrudniać ... (ozdobszymi słowy) objasniać« (2): co inŕzi grubo wyłóżyli/ to oni ozdobnieyŕzemi słowy y ſentencyám i obiafniają *ModrzBaz* 1; dłuģość zátrudnia rzecz bárziew/ niŕzi iá obiafnia *GórnRozm* K3.

W charakterystycznych połączeniach: *objasniać naukę, postępkę, prawo boskie, rozmowy, rzecz* (3), *skład apostołski, święte poznanie, objasniać bez pochyby, dobrze, iako moźem, prawdziwie, szyroce, szyrzszymi słowy, szyrzej, więcej, włáściwiej objasniać ludowi, wiernym; objasniać przez proroki, wedle sznuru wiary, wedle potrzeb.*

Zwroty: »jaśniej objaśniać« (3): między roznemi wWierze Pokoi mabydz zachowan, przeto iasniey obiasniaiąz towaruieśmy. ze [...] zadnego vblizenia Kosciołow Cerkwi Zborow [...] czynic niemamy *ActReg* 43, 43; *SarnStat* 479.

»miejscę (trudne) objaśniać« (4): Nie iedno mieyfcę piłmá ma wykłádać więcey mieyfc. Ani teź mieyfcę trudne ma obiáńnać [f] te kthore łá iáłne. *SarnUzn* G4, F2v; kto w piśmie ś. przyłtoynie połtępować będzie/ mieyfcá trudnieyfcze wedle łznuru wiáry łácnieyfczymi obiáśniáiąc [...] zgłodniáley dułzy pokarm [...] naydzie. *NiemObr* 81; *WujNT* 790.

»niewiadomość objaśniać« (1): áby [*Bóg Ojciec*] tę omyłkę łzpetną á tę niewiádomość náłżę nam w łercoch náłżych obiáńniáć á obiáwiáć raczył. *RejPos* 333.

»obłędliwości objaśniać« (1): káźde niedoštátki/ á káźde obłędliwoścí iego [*człowieka*] obiecuie [*Pan*] pośiláć/ vtwardzáć/ obiáńniáć w nim Duchem swym łwiętyem *RejPos* 192.

»omyłkę objaśniać« (1): *RejPos* 333 *cf* »niewiadomość objaśniać«

»prawdziwie objaśniać« (1): Ezáialz mowi ku tobie od Páná twoiego/ iż iefli [...] będyefz prawdziwie obiáńniáł ludowi iego łłowá iego łwięte/ iż cie iefzczę Pan chce odwrócić od tego márnego obłáďzenia twoyego *RejPos* 189.

»podobieństwami objaśniać« (1): *LatHar* 381 *cf* »tajemnicę objaśniać«.

»słowa objaśniać« [*szyk zmienny*] (3): Iáko teź y Athánázego Kredó bez pochyby thy łłowá nam wykłáda y obiáńnia. *SarnUzn* F8v; *RejPos* 189; *CzechEp* 341.

»słowy objaśniać« = *verborum et sententiarum luminibus illustrare* *Modrz* (2): oycowye łwyęci á zbory álbo concilia połpolite krzełciyáńłkye łpráwą duchá S. wedle potocznych potrzeb inymi á łfyrłfymi łłowy [...] obyáłnyáli. *KromRozm III* C4; *ModrzBaz* 1.

»tajemnicę objaśniać« (2): Náoštatek weźmi łobie pewne podobieńłtwá/ ktoremi tę niewyłłowioną táiemnicę łtarozytni Doktorowie kościoła powłzechnego obiáśniáli *LatHar* 381. *Cf* *znac.* 1. *przen a*) »objaśniać rozum« *RejZwierc* 198.

»wątpliwości objaśniać« (1): Wątpliwosci obiáńniáiąc o dawnoścí ksiąg Grodzkich y Ziemłkich włtáwiamy/ áby księgi Ziemłkié miály dawność *SarnStat* 538.

»objaśniać właściwie« (1): TTwoie ony między włzemi Pánow Cernych domie/ Spráwy z przodkow pochodzáć łłynęły wiádomie. [...] Co nowiná [= *herb*] Miecz niołzáć obiáńnia włáściwie. *PaxLiz ktv*.

»wzorem [czego] objaśniać« (1): á to wzorem członkow ciáłá człowiecze⁸⁰ obiáńnia [*id exemplo membrorum corporis humani illustrat*] z ktorych káźdy wrzáđ łwoy ma. *ModrzBaz* 57v.

Szeregi: »deklarować i objaśniać« (1): o ktorych wlyłtkich [*symbolach*] to rozumiemy/ że łie w tey rzeczy z piłmem łwiętyem wybornie zgadzáią/ dekláruiąc y obiáśniáiąc Wiáre Powłzechná Krzełciáńłką *WujJudConf* 72v.

»dowodzić i objaśniać« (1): *CzechEp* 423 *cf* *objaśniać czym*.

»objaśniać a objawiać« (1): *RejPos* 333 *cf* »niewiadomość objaśniać«.

»oczyścić i objaśniać« (1): To teź o łobie rozumieć poczęli/ iákoby im teź rzekomo Pan Bog grunt wiáry Powłzechney z wielkiego záwiedźzenia Antikryłtowe⁸⁰ oczyściáć y obiáśniáć zołtáwił. *WujJudConf* 7v.

»objaśniać i oświecać« [szyk 1:1] (2): Mnie záprawdę namnieyŹszemu ze wŹytych Źwiętych dána iest tá łáfká [...] żebych oświecał wŹyŹtki y obiáśniał [*et illuminare omnes*] ktoryby był Źláffunek táiemnice Źkrytey od wiekow w Bodze *Leop Eph 3/9; RejPos 273v*.

»wykładać i objaśniać« [szyk zmienny] (4): Explano, Porownawam álbo wyrownawam dobrze/ Też obiáñniam/ Wykłádam *Mqcz 303b; SarnUzn F8v; Calep 301a; Bo Kościół Boży/ w tey rzeczy ábo tylko przyrodzone y Bołkie práwo obiáñnia y wykłáda; ábo Źpofob dzieŹięćin nowozakonnych náznáczá. LatHar 127.*

W przen (1) :

Zwrot: »światłem słow objaśniać« (1): IOHANNES IVSTINIANVS w liŹcie Źwoim do łamego Andrzeiá Friczá o iego księgach [...] tak piŹze [...] Źentencie światłem słow obiáñniał/ że nic lepŹze⁸⁰ być niemoże. *ModrzBazBud π6.*

3. Pokazywać, ukazywać, czynić wiadomym, znanym; *declarare JanStat, Cn; divulgare, explicare, exponere, exprimere, pervulgare Calep (9) :* Emedullo, Wyłupuyę drzeń álbo mózg. Et Metaphorice, Obyáñniam/ obyáwiam *Mqcz 213c; Calep 395b, 795a.*

objaśniać co (6): GórnDworz Dv; Paweł [...] obiáñnia ony dáry á niewymowne dobrodzyeyŹtwa zbáwienia [...] ktore mamy z łáfki Pána náŹzego *RejPosWstaw [21²]. Cf »objaśniać prawdę«.*

Zwroty: »jaŹniej niŹ słońce objaśniać« (1): wiele piŹm z łtarego y nowego TeŹtámentu/ ktore tę prawdę [o czyŹcu]/ iáñniey niŹ słońce dzień/ obiáñniáią *WysKaz 33.*

»objaśniać prawdę« [szyk zmienny] (4): [*Duch Św.*] miał obiáñniać Źwiátu káŹdą prawdę *RejAp AA7v, 177v; ná Ewángeliá przyŹięgáiąc przez Pána Bogá łámégo przyŹięgáią/ ktorego Źie práwda w Ewángeliey zámyka y obiáñnia. KuczbKat 285; WysKaz 33.*

»objaśniać słowy swemi« (1): kto tu zá żywota łwego [...] prácuie obiáñniáiąc á wyznawáiąc y łowy łwemi y żywotem łwoim Źwiętą prawdę iego *RejAp 177v.*

»objaśniać żywotem« (1): *RejAp 177v cf objaśniać słowy swemi«.*

Szeregi: »objaśniać i kłaŹć przed oczy« (1): Źláchectwo iest/ iáko roŹpalona pochodnia/ ktora obiáñnia/ y kłádzie przed oczy/ dobre/ y złe człowiecze Źpráwy *GórnDworz Dv.*

»objaśniać a wyznawać« (1): *RejAp 177v cf »objaśniać słowy swemi«.*

4. Ogłaszać z mocą prawną; *declarare, elucidare, homologare, significare JanStat (50) :*

objaśniać co (18): chcemy/ áby Sędzia y Podłęddek [...] obiáñniáiąc [!] moc tychŹe Sędzi [*declarantes potestatem eorundem Iudicium*] [...] nie mogli dáley od trzech niedziel Roków náznáczáć. *SarnStat 554, 61, 72, 241, 263, 336 (18).*

objaśniać co + zdanie dopełnieniowe [= o czym] (1): tákową łkaŹń Sędzięgo/ która nie była Appéllácią záwiefzona/ obiáñniamy: iż iuŹ w ołádzoną rzecz przeŹłá *SarnStat 806.*

cum A cum inf (1): ci/ którzy wczyniwŹy zły wczynek/ wćieką z Królestwá/ niech będą wywołáni/ y bezecni byđŹ opowiedzeni: iákóŹ ie przezeczi byđŹ obiáñniamy [*prout et infames eos declaramus*]. *SarnStat 29.*

objaśniać w czym [= o czym] (3): bacząc leniŹstwo y gnuŹność tego iŹtégo Fráñćilzka/ obiáñniamy w tákowéy rzeczy: iż Fráñćilzkowi/ który przez dwie lećie milczał/ záłzkodŹilá dawność w téy mierze. *SarnStat 678, 621, 699.*

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym z zapowiednikami: tak (2), to (1); iż (24), że (1), aby (5)] (30): objaśniamy ile ku temu Statutowi należy: iż ten tylko ma być zwan łzláchćicem [...] którego obadwá byli rodzicy łzláchćicy *SarnStat* 236; My tedy chcąc takowym prawóm koniec uczynić/ objaśniamy to y łkazujemy: iż Mikołay brát młódzzy przereczoného Wálká nie ma być łłuchan *SarnStat* 594; Włzákóz z łtrony popiéránia głowy przez opiekuny/ tak objaśniamy: że gdyby o głowę imięniem širót popiérác nie chćieli/ tedy od opiek máią odpádác *SarnStat* 613; Nád to objaśniamy: iż takowa białągłowá przy wšyłtkich [...] rzeczách/ które w połágu iéy y w opráwie były/ [...] ma zołtác *SarnStat* 640, 249, 369, 492, 578, 582 (30).

W charakterystycznych połączeniach: objaśnić artykuł (2), konstytucję (2), moc sędzi (2), obligację, prawo, przywileje (2), statuta, zgodę; objaśniając najdować, postanawiać, skazować (2), ustawiać (5), ustawować.

Zwroty: »jaśniej objaśnić« (1): ten Przywiléy wćielenia iáńniéy objaśniájąc vłtáviamy y rozrzádzamy *SarnStat* 1216.

»objaśnić przez list« [szyk zmienny] (2): BRát Páweł z Ruzdorfu [...] Miftrz wielki/ objaśniamy przez ninieyłzy Liłt wšyłtkim [*Significamus tenore praesentium*] *SarnStat* 1120, 1120.

»objaśnić ku wiadomości« (1): my Kázimiérz z łálki Božéy Król Połłki [...] Obiáńniamy ku wiadomości wšyłtkich *SarnStat* 249.

»zapowiedzeniem objaśnić« (2): Aby tedy i My/ y którykolwiek inny z poddáných náłzých takowému poštánowieniu y rozrzádzaniu przez niewiádomość co przeciwného nie uczynił: vłáviamy/ y nimeyłzym zápowiedzeniem dla wiéłzšéy mocy objaśniamy [*in robur maioris firmitatis declaramus*] *SarnStat* 382, 369.

Szeregi: »objaśnić i deklarować« (1) OBiáńniájąc y dekláruąc Conłtitucią w Exceptiách Woiewódtwá Mazowieckiógo/ w Toruniu ná Séymie okołó Kmieći uczynioną: Vłtáviamy *SarnStat* 1154.

»objaśnić i opowiedác« (1): zgodę [...] we wšyłtkich iego [*przymierza*] członkách/ łpofobiéłch/ punktćiéłch/ pochwalamy/ prziyumieemy/ y przez ninieyłzy Przywiléy dla vmocniénia iego wieczného objaśniamy/y włzem opowiedamy [*pro subsistentia perpetua, emologamus JanStat* 885] *SarnStat* 1105.

»ratyfikować i objaśnić« (1): obroną ninieyłzého piłmá ich [*przywileje*] potwiérdzamy/ rátifikujemy/ y objaśniamy/ áby miáły moc wieczného trwánia. *SarnStat* 61.

»objaśnić i skazować« [szyk 3:1] (4): A iefli to [*szkoda*] w nocy bédzcie uczyniono: tedy łkázujemy y objaśniamy/ iż iefł złódziefłtwo. *SarnStat* 678, 594, 839, 1211.

»ustawiać i objaśnić« [szyk 2:1] (3): vłtáviamy y [...] objaśniamy: áby Kázimiérzá Królá przereczoného Statutu y Vłtávyy/ które do tego czáfu w Skárbie náłzým łą chowáné/ we wšyłtkim [...] były trzymáné *SarnStat* 369, 689, 842.

Synonimy: 1. ošwiecac, rošwiecac; 2. głozowác, interpretowác, łłumaczyć, wykłádac; 4. deklarowác, obwieszczác, ogłaszác.

Formacje współrdzenne cf JAŚNIEĆ.

Cf OBJAŚNIAJĄCY

DDJ